

En frimodig kirke

Tale av Kirkerådets leder Thor Bjarne Bore ved Kirkemøtets åpning
Bodø, 15. november 2004

Velkommen til kirkemøte. Vi er glade for å være i en landsdel der vi møter den åpne og inkluderende folkekirke som gjennom århundrene har vært en viktig bidragsyter til utviklingen av nord-norsk identitet.

Vi er i en barsk landsdel med mye styrke og mye følsomhet. Jeg illustrerer det med humoristen Arthur Arntzens beretning om sin første oppgave som journalist for Dagbladet. Etter den tragiske gruveulykken på Svalbard skulle han dekke begravelsen av de omkomne i Harstad kirke. "Alle var spent på hva biskop Monrad Norderval skulle si på en så sorgtung dag i Nord-Norge. Biskopen så ettertenksomt ut over forsamlingen og sa: "Å Gud, kor æ føle med dokk".

Barskt i nord? Krevende virkelighet? Ja, men også følsomhet, omsorg, mye himmel og nordlys!"

Jeg ønsker meg reale dager, kjære møtedeltakere. Men også følsomhet og mye nordlys, så vi kan høyakte hverandre og stride den gode strid.

Kirken er fremfor alt kalt til å bekjenne troen på Jesus Kristus, og føre den videre til nye generasjoner. Bare så lenge kirken er seg bevisst hva den tror - og på hvem den tror - kan den gjøre sin egentlige gjerning i folket og for folket.

Derfor er jeg svært glad for at hele kristen-Norge signaliserer at man vil legge breisida til for å håndtere Stortingets oppdrag til oss om trosformidling, og at det store flertall på dette møtet ifølge dagens Vårt Land ser dette som den aller viktigste saken i årene fremover. Både de 13 forsøksmenighetene her i Nord-Norge og alle andre menigheter har en kjempeutfordring. Det er nemlig ikke nok å lage fine tilbud til alle, vi må lage tilbud som alle bruker.

Det handler om at barn og unge må møte en formidling av kristen tro som gir gode rammer for livstolkning og livsmestring, slik at de får kraft til det livet de skal leve og de valg de skal gjøre.

Denne reformen har lokalmenigheten som sentrum. Der ligger ansvaret for trosopplæringen, der skal forsøks- og utviklingsarbeidet skje. Og så langt viser oppleggene stor kreativitet og mye faglig innsikt. Samtidig må vi se de muligheter som ligger i å lære av andre kirker. Den ortodokse kirke har for eksempel en velutviklet teologi og praksis om "hjemmets teologi", hjemmet som stedet for den kristne tilhørighet og opplæring ved hjelp av enkle bilder og symbolhandlinger. Kanskje har vi noe å hente her? Og et samarbeid med ungdom i andre kirker og/eller i andre land kunne selvsagt gi nye stimuli til trosopplæringen etter konfirmasjonsalder.

Fellesskapet og ulikheter

Dette Kirkemøtet har den bekjennende kirke som hovedtema.

Vi bekjenner troen på den treenige Gud sammen med mennesker over hele verden.

Bekjennelsen er felles for alle kristne. Den trenger ikke å bety at vi er enige om alt, eller at vi oppgir alle forskjelligheter i trosuttrykk eller i måten vi tenker om Gud på. Det er den Gud vi sammen bekjenner, og ikke den bekjennelse vi sammen uttrykker, som er årsaken til vår enhet.

Med utgangspunkt i den felles bekjennelse må vi så i neste rekke spørre om hvor mye forskjell og ulikhet det kristne fellesskapet kan tåle. Da må vi huske at det avgjørende ikke er

hva **vi** liker eller kan tåle av uenighet, men om uenigheten gjør at vi må oppgi troen på en felles Gud.

Utfordringen til en felles kristen bekjennelse er et spørsmål om hvordan vi tar på alvor at vi har noe felles som binder oss sammen tross alle skillelinjer, og som forplikter oss til å ta ansvar for hverandre. Det hjelper lite med en bekjennelse til den ene Gud dersom den i praksis ikke overvinner skiller mellom mennesker, og gjør at noen kan beholde sine privilegier fremfor andre.

Kan lidende mennesker i Darfur oppleve, anerkjenne og tro at de har Gud felles med dem som bare ser på deres nød uten å gjøre noe, eller som prioriterer å bruke ufattelige milliarder på krigføring i Irak?

Kan homofile som opplever at kirkens bud til dem er ”du skal ikke elske”, i den samme kirke gjenkjenne kjærlighetens Gud?

Kan konemishandleren og kvinnen som er gjenstand for overgrep møte kirkens bekjennelse slik at de begge opplever seg komfortable - eller er bekjennelsen til Gud i kirken av en slik art at vi må si: ”dette kan ikke være din Gud”, eller ”vi har ikke den samme Gud” til en overgriper som ikke er utfordret av sitt gudsbilde?

Historisk feste og tydelighet

Det er særlig på to områder at det i dag er viktig å tenke gjennom – og blankpusse – idealet om en tydelig kristen bekjennelse. Begge områder har å gjøre med den kulturelle situasjonen i vårt eget land:

Det er viktig å gi mennesker mulighet til en klar og tydelig bekjennelse i kirken. Tros- og dåpsopplæring bygger på innsikten i at troen ikke kan vedlikeholdes eller føres videre til kommende generasjoner dersom den ikke blir formulert og utfoldet. Dette er en viktig utfordring både for forkynnelse og for andre typer opplæring.

Det finnes faktorer som tyder på at enkelte kristne miljøer i dag tar det for gitt **hvem det er** de bekjenner når de bekjenner troen på Gud. Men i en kulturell kontekst som preges av ulike forståelser av Gud, er det desto viktigere å fastholde at den Gud vi bekjenner, er den Gud som Jesus forkynte, og ingen annen. I Jesu budskap møter vi en Gud som utfordrer mennesker til å fokusere på noe annet enn egen fortreffelighet og egne privilegier.

Bekjennelsen til Jesu Gud skal derfor ikke være en kontrolleringsmekanisme. Viktigere enn å skulle krysse av i skjemaet for de rette meninger er å åpne oss for andre mennesker, med budskapet om at det finnes en nådig Gud som kan tilby oss et annet livsgrunnlag enn konsum- og ytelsessamfunnets rotterace. Dersom bekjennelsen blir en måte å kontrollere at vi selv og andre besitter den riktige mening, er den ikke noe annet enn en sofistisert form for selvbekreftende narsissisme.

Dette betyr, for det andre, at bekjennelsen til Den treenige Gud er en bekjennelse som vi kan møte andre forståelser av Gud med, forståelser som kan dukke opp både innad i kirken og i møte med andre religioner. Bekjennelsen kan gi troen vår historisk feste og tilstrekkelig tydelighet i møte med andre former for Gudstro. Det handler ikke om en bekjennelse til spesielle løsninger i utvalgte etiske spørsmål, men en bekjennelse til en Gud som har åpenbart at han elsker alle mennesker og vil lede dem til frelse og frihet. Derfor er det så viktig at vi i dag som kirke fokuserer på bekjennelsen av Gud, og ikke lar oss fange inn av det postmoderne samfunnets forsøk på å gjøre alle problemer knyttet til religion til et spørsmål om etikk og moral. Det som da skjer er nemlig at vi igjen ender opp mer å fokusere mer på oss selv enn på Gud, som gir oss livet og frelsen.

Rungende ja, ikke engstelig tja

For at en bekjennelse skal ha en varig og kirkebyggende verdi i fremtiden, må den være bygget på **innsikt** i hva det er vi bekjenner og **hvorfor** vi bekjenner slik, og ikke bare være en

utvendig tilslutning til formuleringer man kan svare ja eller nei til Tros- og dåpsopplæring skal fremme innsikt i og kunnskap om kristen tro. Innsikt er forskjellig fra utvendig "lipservice". Tro er å motta Gud og Guds gaver i frihet og tillit. Bekjennelse er det glade svar på, og uttrykk for, at Gud vil møte oss og forandre oss.

Bekjennelsens rungende ja må ikke bli til et selvhøytidelig og engstelig tja. Tiden er så knapp, kulturen så truet og samfunnssituasjonen så krevende at vi som kirke ikke har tid til å fortsette med holdningen: "Vær forsiktig lille fot hvor du går.....!"

Menneskeheten fortjener en frimodig kirke, ikke en vegrende og vag kirke.

Den brasilianske erkebiskopen Dom Helder Camara var et forbilde i klar bekjennelse og en tydelig bekreftelse av menneskeheten. I en av sine siste bøker gir han oss følgende bønn:

"Lær oss å si "nei"

slik at det nesten aldri klinger som "ja",

og aldri "ja"

slik at det nesten klinger som "nei".

Bekjennelsen leder til tjeneste

I fjor var vi på Kirkemøtet opptatt av den tjenende kirke. Jeg synes de to ordene tjeneste og bekjennelse henger tett sammen. Tjenesten er en bekjennelse, et vitnesbyrd. Det å ta vare på hverandre, bry seg om, er å bekjenne både tro, håp og kjærlighet. I en verden preget av så mye grusomhet - både i stort og i det private - blir den diakonale tjeneste en viktig symbolhandling. Den viser at kjærligheten ikke er radert ut og at noen ikke har mistet håpet. Dette skal vare så lenge verden står, det er vår utfordring.

Tennisporten har lært oss en viktig lekse. "To serve", å serve, handlet opprinnelig om å hjelpe spillet i gang og muliggjøre bevegelse og samspill. Etter hvert som konkurranseinstinktene ble sterkere og pengebelønningene store, ble "the serve" forvandlet fra å tjene spillet til et middel for å knuse motstanderen. "Serve-essene" som kommer fra Agassi og de andre kanonene tjener nå til å utradere motstanderen. Begrepet "to serve" har helt skiftet betydning.

Det er kirkens oppgave å gjeninnføre servens opprinnelige mening. Å tjene er å la den andre blomstre. Å tjene er å sette den andre i bevegelse. Å tjene er å bli med i et spill der jeg er med på å gjøre andre gode. Det spennende er at denne tjenesten garantert ikke fører til utbrenning, og at den garantert gir mening og takknemlighet.

"Embete" er et annet ord for "tjeneste" i vår kirke. Selv om mange kan ha andre assosiasjoner til akkurat dette begrepet, er det å være ordinert til kirkens embete nøyaktig det samme som å være kalt til en livslang tjeneste og forpliktelse for den kristne kirke. Når vi i år skal drøfte spørsmålet om diakontjenesten bør være en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke, så er det viktig å huske at spørsmålet ikke skal dreie seg om hierarkier og maktkamp, hvem som er "innenfor" og hvem som er "utenfor", men om tjenester i kirken. Når vi mener at Den norske kirke vil være en tjenende kirke, så må vi også ha en formening om hvordan vi forstår diakontjenesten. Er den nødvendig for kirken, og en del av vår kirkes formidling av evangeliet, eller er den valgfri?

Vårt syn på diakoniens sentrale betydning for vår troverdighet som kirke bør også ha konsekvenser for forståelsen av diakontjenesten. Alle kristne er kalt til tjenesten for hverandre og for verden, og denne diakonale tjenesten hører til kirkens pulsslag. På samme måte som alle kristne er kalt til å vitne om evangeliet, men noen har det som sitt særskilte livskall å gå inn i prestatjenesten, på samme måte har noen et spesielt kall til å gå inn i diakontjenesten på oppdrag fra Gud og kirken. En avklaring av forståelsen av diakontjenesten er bare ett av mange ledd for å styrke kirkens diakonale identitet.

Forpliktelsen overfor verden

Kirken kan ikke opprettholde sin karakter av å være bekjennelseskirke uten samtidig å bekjenne sin forpliktelse overfor den verden Gud har skapt.

Kristen tro og vårt ansvar i en såret verden henger nøye sammen. Kristi kjærlighet kan aldri isoleres til tankenes og ordenes virkelighet. Kristi kjærlighet søker forpliktende handling. I helgen hadde Den norske kirke en strategikonferanse om ”Forbruk og rettferd” på Kjerringøy, en direkte oppfølger av et vedtak på Kirkemøtet i fjor. Nesten samtlige bispedømmer har nå fått ressursgrupper for dette arbeidet, og vi delte erfaringer og ideer. For å komme fra ord til handling ble det intens arbeidet med utkast til handlingsplan og plattform. En nasjonal ressursgruppe skal legge forholdene best mulig til rette for lokale initiativ og langsiktig holdningsarbeid på regionalt plan.

Sokneprest Harold Holtermann i Hemnes her i Nordland har nå gått i spiss for en aksjon i forbindelse med at et lite lokalsamfunn står i fare for å miste en bedrift med 15 arbeidsplasser. Dette er sårbart for befolkningen. Finneidfjord industrier produserer kaviar for Mills, og kaviarfabrikken går med solid overskudd. Mills har i disse dager kjøpt majoriteten av aksjene. De vurderer å flytte kaviarproduksjonen for å rasjonalisere og kanskje dermed øke fortjenesten. Dette handler om viktige arbeidsplasser i et distrikt, men det handler om mer enn det: Det handler om verdsetting av lokal kunnskap og kompetanse. Det handler om trygghet og tradisjon. Og ikke minst handler det om forvaltning av ressurser som Skaperen har gitt folket langs kysten.

Kirken må være nær folket, den må være på banen for å forsvare verdier som er truet: skaperverket, den økologiske balanse, og svake menneskegrupper som rammes av tankeløst overforbruk eller maksimaliserende kapitalkrefter.

Kristen tro og teologi har ikke alltid fungert som en inspirasjon til å ta vare på Guds skaperverk. Vi trenger en økologisk teologi, en teologi der kallet til omvendelse lyder klart, i tråd med den liturgi som kom etter Kirkemøtet i 1996, og i tråd med de utspill vi har sett fra våre biskoper i den senere tid.

Edvard Hoem uttrykker det godt i sin praktfulle salme om de syv skapingsdagene, ”Når heile verda syng mot Gud”, en salme som bør ha en langt bredere plass i vår gudstjenestefeiring:

”Vi møter morgonen i lag, vi stig av søvnen ut.

Dei mørke vatna opnar seg der Herrens ande sviv,

På Herrens ord kjem lys og liv – Halleluja!”

Hva er kristne verdier?

I vår tid snakkes det stadig oftere med store bokstaver om kristne verdier og moral, men begge begreper trenger stadig blankpussing og refleksjon. Jeg var i USA den siste uken før presidentvalget. Der ble det snakket mye om kristne verdier og moral i forbindelse med abort, homofile ekteskap og kristendom i skolen, men lite om menneskeverd, forvalteransvar, rettferdighet for fattige og undertrykte. En teologisk professor fra Fuller Theological Seminary har pekt på at den nedadgående aborttrenden fra 90-tallet er snudd under Bush, at det nå er færre nye ekteskap og flere aborter. Forandringen tilskriver han de siste årenes økning i ledigheten, at minimumslønningene ikke har fulgt inflasjonen, og at 5,2 millioner flere amerikanere er uten helseforsikring. ”To av tre kvinner som aborterer sier at de ikke har råd til å bære frem barnet”, sier professoren.

En verbal innsats for ”Ja til livet” blir ikke troverdig hvis de konkrete konsekvensene av den politikk som føres på andre felter virker motsatt. Og er det uten videre enkelt å være ”Ja til livet i abortsaken” og samtidig være sterk tilhenger av dødsstraff?

I dag må det på norsk mark være viktigere med en virkelig gjennomtenkning av hva som er ”kristne verdier” i politikk og samfunnsliv, enn ukritisk å importere det amerikanske kristne høyres slagord og forenklinger.

Fattigdommen mest presserende

Å si ja til Gud er å si ja til å bli mermenneske. Å si ja til Gud er å si ja til å bli medmenneske. Den som mer enn mange har vist dette i praksis i Vest-Afrika er den kristne humanist og fredskjempen Albert Schweitzer som fikk Nobels fredspris. Han ble begravet ved sitt kjære Lambarene i 1965 og fikk en gravstøtte med følgende skrift:

”Søk og se om der ikke er et eller annet sted i verden der du kan investere din medmenneskelighet”.

Kirkens tjeneste skal være et vitnesbyrd om en Gud som bryr seg - på en god og skapende måte. I dag er kirken ikke minst kalt til dette i møte med mennesker som opplever fattigdommens skam og marginaliseringen som følger av den i vårt land - og dens himmelropende utrettferdighet andre steder. Det faktum at over en milliard mennesker lever i ekstrem fattigdom i verden i dag er vår tids største utfordring, det mest presserende verdispørsmål, også for kirken.

Selv om Jesus sa: ”De fattige har dere alltid hos dere”, så er det selvsagt en primæroppgave for kirken å være de fattiges forsvarer og talsmann - også politisk.

Fattigdomsbekjempelse er ikke bare et økonomisk spørsmål. Det også selvsagt, men ikke bare. Det er en tendens til, på dette felt som på mange andre, at man tror man kan kjøpe seg ut av problemene ved stadig større bevilgninger.

Men de fattige, som i tillegg til sin fattigdom har et stort panorama av andre problemer, får det ikke uten videre bedre ved å få mer penger mellom hendene. Det dreier seg om også om arbeid, nye livsvaner, kompetanse til å bo, ta ansvar for eget liv og ikke minst: Komme inn i sosiale nettverk der en kjenner seg trygg og ønsket.

Ordføreren i Kristiansand, Jan Oddvar Skisland, gikk lørdag ut i avisen Fædrelandsvennen med en oppfordring til menighetene i byen om at de på en helt annen måte må involvere seg å hjelpe dem som trenger støtte aller mest: ”Tersklene er for høye, og store menneskelige og økonomiske ressurser brukes i for høy grad på etablerte tilbud og på vedlikehold av gamle strukturer”.

Jeg tror Skislands analyse gjelder langt utover Kristiansand. Mange ”fattige” ville få et svært viktig tilskudd til sitt liv dersom menighetsmiljøene ble mer åpne for dem. Men dette kommer altså i tillegg til kirkens ansvar for å påpeke fattigdommen som et samfunnsproblem.

Mer rettferdig handel

I det internasjonale økumeniske nettverket som Den norske kirke er en del av, tas det nå initiativ til en global kampanje på handelsspørsmål. Et tilbakeblikk på vår egen historie viser at Norge nettopp fikk sjansen til å selge de produktene hvor vi hadde komparative fortrinn. Som mange utviklingsland i dag var Norge den gang et fattig land, men rikt på naturressurser. Store skoger, mineraler i berggrunnen og rike fiskeforekomster utenfor vår langstrakte kyst la grunnen for vår eksport og vår vekst. I dag tilføres hver eneste av EUs 21 millioner kyr 2,5 dollar dagen og har dermed mer å rutte med enn halvparten av verdens befolkning! En skremmende fordelingspolitikk som også fører til overproduksjon som dumpes på verdensmarkedet som tørrmelk.

Dagens handelsregler er urettferdige og tjener først og fremst rike samfunn og mennesker. Vi må redusere subsidier som bidrar til dumping og kronisk prispress for verdens fattige bønder, u-land må få beskytte seg mot konkurranse som driver småbønder ut av hjemlige markeder.

Som kirke er vi moralsk forpliktet til å ta til motmæle mot et handelssystem som svekker menneskers sikkerhet og fører til større fattigdom og dårligere levekår for store deler av verdens befolkning. Jeg håper at mange vil slutte opp om den kirkelige alliansen.

Se ut over egne grenser

TV-aksjonen Hjerterom samlet i høst inn over 150 mill. kroner. Aksjonen var både en påminnelse om vårt ansvar for alle de som av ulike grunner faller utenfor og en bekreftelse på vår evne til å gi når vi bli utfordret. Kronprinsparet og mange andre inviterte til samlende Gjestebud, og nettopp i en religion der bordfelleskapet står i sentrum, var dette tiltaket et spesielt godt uttrykk for våre verdier.

Også til våren vil menighetene bli utfordret til handling for mennesker som faller utenfor på en annen måte. Tema for neste års fasteaksjon er trafficking. Hvert år blir millioner av mennesker, særlig mange kvinner og barn, utsatt for tvang, bortføring, grove overgrep og vold, som del av en stadig mer omfattende og kynisk handel med mennesker.

Menneskehandel er nå den tredje største illegale handelen i verden, etter våpen og narkotika. Vi må gi vårt bidrag til bekjempelse av slike grove krenkelser av menneskeverd.

Et privilegert land som Norge må stadig mer se ut over våre egne grenser, både for å kunne gi hjelp til selvhjelp - og for selv å hente hjelp og inspirasjon. Et godt eksempel på det siste er vår kontakt med den lutherske kirke i Brasil. Vi arbeider med mange av de samme problemstillingene. Fordelen med å se dem i en helt annen kontekst enn vår egen, er at de blir så klare og lette å hente ut læring fra, gjør det både synlig og tydelig at vi tilhører en verdensvid kirke som har mye å hente i tettere samarbeid. Brasil har en stor urbefolkning og landet arbeider med de samme spørsmål som oss med hensyn til rettigheter til land og vann. De har et høyt teologisk refleksjonsnivå om å være kirke "på begge sider", dvs. kirken har medlemmer både blant urbefolkningen og blant jordeiere som må avstå land. Her er det mye å hente for oss når vi arbeider videre med Finnmarksloven og dens konsekvenser for både nordmenn og samer i Finnmark.

Samisk merkestein

Kirkemøtets klare vedtak i fjor om forslaget til finnmarkslov, har blitt møtt med glede, anerkjennelse og respekt i den samiske befolkningen, og har vakt bred oppmerksomhet. Det var viktig at Kirkemøtet erkjente at den norske kirke lot seg bruke av norske myndigheter i en fornorskningsspolitikk som vurderte samisk kultur som mindreverdige. Kirken har ikke i tilstrekkelig grad vært til stede hos dem som har opplevd at egen stolthet og verdighet, spiritualitet og kulturell egenart, religiøse erfaringer og språk, er forsøkt tatt fra dem. Dette har skapt sår som må leges.

Det var en opplevelse å være med på de første nordiske Samiske kirkedager i Jokkmokk i sommer. Spesielt inntrykk gjorde de unges stolthet over å være same, den trygge selvfølgeligheten over å tilhøre et urfolk, viljen og evnen til å erobre tilbake det religiøse språk og uttrykk som forsvant med fornorskningen. Man våger å ta i bruk nye kulturuttrykk, og lar kulturen som lever, få plass. Jeg føler meg overbevist om at denne begivenheten blir stående som en merkestein i den samiske kirkehistorien.

Samefolkets dag, 6. februar, var i år offentlig flaggdag, for første gang. Samiske symboler får etter hvert sin rettmessige plass i folkets nasjonale bevissthet. Dette føles som en selvfølge for alle som er i besittelse av et minimum av respekt og toleranse overfor andres kulturelle verdier. Men det samiske flagget har til nå ikke vært godtatt i feiringen av landets nasjonaldag i hovedstaden. Jeg håper at 17. mai-komiteen i Oslo besinner seg i dette følsomme anliggende for det ene av landets to folk.

Dialogen er nødvendig

Vi står overfor en utfordring i forhold til arbeid for å integrere asylsøkere og flyktninger i våre kirkelige nettverk. Den norske kirke har tatt opp mange spørsmål i tilknytning til norsk asylpolitikk, senest gjennom biskopenes meget betimelige kritikk. Men i hvilken grad følger vi opp vårt engasjement ved å integrere de flyktninger og innvandrere som bor i våre lokalsamfunn? Hvordan kan vi være kirke for mennesker som i utgangspunktet kommer fra andre kirker, men som nå bor på steder der Den norske kirke er det mest naturlige tilknytningspunkt? Eller hvordan kan Sjømannskirkens vellykkede metoder for menighetsarbeid tilbakeføres til norsk kirkevirkelighet?

Norske kirkeledere har i løpet av det siste året blitt beskyldt for naivitet og ”lefling” med islam og muslimer. Noen tar til orde for å fremheve de uforsonlige sider av islam, særlig sammenblandingen av religion og politikk på en måte vi i Vesten og ut fra en kristen/protestantisk forståelse ikke har lett for å forstå eller akseptere. Retorikken som benyttes er den samme som den gang muslimer var ”der ute” og vi var ”her hjemme”. Men den største utfordringen i dag er ikke å konfrontere islam i Vesten, men å skape et samtaleklima som fremmer forståelse og gjensidig respekt på alle steder hvor mennesker med ulike tro møtes: i nabolag, på skoler og arbeidsplasser. Da er det like viktig å understreke det vi har felles som det som splitter. I et samtaleklima der alle kjenner seg trygge og respektert, vil det også være mulig å snakke om de tingene som vi finner problematisk ved andre religioners praksis, akkurat som vi selv må tørre å bli utfordret. Vi må ikke overlate til de mest ekstreme å ta opp kritiske spørsmål i religionsmøtet. Dialogviljen handler ikke om naivitet, men om et ønske og et behov for å skape et samfunn her i Norge med vilkår for samtale og dialog om spørsmål knyttet til religion og samfunn.

Offentlig og privat ansvar

Spørsmålet om kirkens økonomi har vært en gjenganger på Kirkemøtet. Utfordringene synes ikke å bli mindre. Rammebevilgningen til kirken er for lav. Nylig la det offentlige oppnevnte Eiendomsforvaltningsutvalget frem sin utredning (NOU 2004 22) som viser at blant de kommunale/offentlige bygningene kommer kirkene svært dårlig ut. Det dokumenteres at kirkene generelt sett er i dårlig stand. Betydelig vedlikeholdsetterslep beløper seg alene til 4 mrd. kroner.

Den anstrengte kommuneøkonomien skal tas på alvor. Samtidig må kirken vise måtehold i sine krav, og kirkelige organer må utfordres iherdig til å bidra til en kostnadseffektiv kirke og en effektiv bruk av midlene.

For en kirke som synes å være havnet i et fangenskap mellom offentlig fattigdom og en påholden privat rikdom, må det nå være tid for virkelig å satse på å utvikle frivillig målbevisst givertjeneste i menighetene. Et slikt gjennomarbeidet initiativ i min fødeby Molde har til nå ført til at man får inn 10 ganger så mange penger til menighetsarbeidet.

Biskop Olav Skjevesland skrev tidligere i år en utmerket kronikk i Vårt Land, om at det blir i lengden noe monomant over en kirke som klager over de offentlige bevilgninger, samtidig som givertjenestene jevnt over er beskjedne. Jeg deler fullt ut hans anliggende. Det vil bli vanskeligere for politikere å kutte i kirkebudsjettene, hvis de får se et sterkere frivillig engasjement. Der menigheten er et tydelig byggende innslag i lokalsamfunnet, vil det legge en større forpliktelse på bevilgende myndigheter.

Jeg har nettopp besøkt mormonerne i Utah. Her har vi noe å lære når det gjelder offervilje. De gir tiende – av bruttoinntekten – og mange av dem har automatisk lønnstrekk på dette. Det er utrolig hva de på denne måten dette klarer å få til både hjemme og i sitt utadrettede misjonsarbeid.

En levende og åpen kirke med nærhet til folket og kirkens medlemmer i hverdag og fest, i gode og onde dager, krever økonomiske rammebetingelser som gjør det mulig for ansatte og frivillige å ivareta oppgavene og utføre tjenestene på en forsvarlig måte.

Det vil bli en særlig utfordring for kirkelige organer i årene fremover å finne frem til egnede finansieringsordninger i samspillet mellom det offentliges og kirkemedlemmenes ansvar, og en målrettet og effektiv bruk av midlene til beste for kirkens medlemmer.

Bekjennelsen som kulturkorrektiv

Jeg slutter der jeg begynte, med bekjennelsen. Jeg tror at bekjennelsen også kan fungere som kultur-korrektiv. Der hvor troen bekjennes klart og tydelig, vil det falle lys over kulturelle fenomen som vil være i strid med Guds gode vilje, tenk for eksempel på Etiopia og Mekane Jesu-kirken, og Gudina Tumsas innsats for å holde kirken fast ved sin bekjennelse i kamp med kommunist-regimet og en undertrykkende og menneskefiendtlig kultur.

Bekjennelsens kår i dagens åndelige norske klima må ses på bakgrunn av de endringer som har foregått stille og langsomt fra ortodoksiens epoke til postmodernismens super-individualisme. Livsfølelse og selvforståelse er endret:

fra Gud der ute **til** Gud her inne i meg

fra tro som det å holde for sant **til** tro som tillit, trygghet, tilhørighet,

fra forståelsen av verden som et hierarkisk ordnet system med Gud øverst, **til** et flatt forvirrende system uten en klar forankring

fra lydighet **til** selvrealisering

I forlengelsen av 68-opprøret var det vanskelig å gjøre religion til et offentlig tema, og om vi bruker skjønnlitteraturen som barometer, var det i store miljøer vanskelig å skrive noe annet om religion enn at den var reaksjonær. I dag er dette forandret. En forfatter som Dag Solstad, klager faktisk i et intervju over at så få har tatt hans religiøse problematikk alvorlig. Han mener selv å ha skrevet om Gud og gudsbegrepet i fullt alvor både i "*Professor Andersens natt*" og "*16.07.41*". Men få skriver om denne siden ved bøkene hans, sier han til Adresseavisen. Og legger til: "Jeg tror det skyldes en slags blygsel".

Solstad mener at noe klamt, innestengt og søtladent ved den kristelige inderlighet har skapt en motvilje til å ta opp religiøse tema. Når han selv tar dette opp, skjer det på andre måter og i et annet språk.

Om denne analysen er riktig, betyr det at religionens tilbaketrunkne stilling kanskje ikke så mye skyldes opplysning og rasjonalisme, eller framskritt og modernitet, men snarere at kristendommen har blitt presentert i en type inderlighet som har støtt mange bort.

Etter noen tiår blir imidlertid de religiøse problemstillingene skarpstilt på ny. De kommer tilbake i skjønnlitteraturen på forholdsvis bred front, i høst kan f.eks. nevnes navn som Karl Ove Knausgård, Hanne Ørstavik, Arne Berggren, Morten Harry Olsen, Levi Henriksen og Anne Oterholm. Det karakteristiske er at religionen nå er tema hos forfattere som ikke alle nødvendigvis har en like uttalt kristen identitet eller noe ønske om å forkynne et budskap. De sirkler inn tema som er viktige for eksistensen, og da finner de at det religiøse språket har kretset om det samme.

Det ligger en stor utfordring for kirken i dette. Når det foregår en viktig drøftelse av de religiøse grunntema i skjønnlitteraturen, må kirken også kunne delta, være samtalepartner. Men det kompliseres ved at den nye religiøse problematikken i utpreget grad er kritisk til institusjonell religiøsitet. Det ser ut til at det har vært viktig for litteraturen å formulere seg utenfor og uavhengig av det etablerte religiøse språket.

Det finnes feller å gå i når vi møter dette nye, kulturelle landskapet. Man står alltid i fare for å diskutere med gårdsdagens motparter. Den eldre motparten til kirken var den kulturradikalt baserte avvisningen av religion. I den konstallasjonen utkrystalliserte det seg to ytterpunkter

på kirkelig side; de som fikk bekreftet at moderne kultur var ”hedenskap”, som Hallesby formulerte det, og som anbefalte isolasjon, og de som var åpne mot all kultur, tradisjonen fra Ronald Fangen. Denne konstellasjonen oppstod i en tid med en stor og mektig vekkelsesbevegelse, som hadde institusjonell makt.

Denne situasjonen har endret seg. Den kulturelle åpenheten er nå en selvfølge for nesten alle kirkelige grupperinger. I tidligere tider var det viktig for den kulturåpne fløyen å signalisere åpenhet og distansere seg fra stivhet og dogmatisme. I den nye kulturelle situasjonen finner vi en annen kritikk ”utenfra”: nemlig at kirken blir for utydelig, ulen og identitetsløs, slik for eksempel Jon Fosse skildrer det i bildet av presten i Hertervig-romanen sin.

Ser vi på de problemstillingene som forfatterne tar opp, går den på helt sentrale tema:

Gudsbilde, soning, om det kristne språk har noen realitet i seg, Gudsbegrepet som et vern mot etisk og kulturelt kaos. I møte med dette kreves det en kombinasjon av åpenhet og tydelighet. Det er de helt vesentlige spørsmål i livet man søker svar på. Det krever alvorlige og tydelige innspill fra kirkelig side.

Jesus som forbilde

Åpenhet og tydelighet er også begreper som går igjen i et av de mest oppbyggelige kirkelige dokumenter jeg har lest det siste året – og jeg har lest en del. Jeg tenker på protokollen fra Ungdommens Kirkemøte.

Ungdom tiltrekkes ikke av stillstand, men av fellesskap i bevegelse og utfordring. Og de sier: ”Vi savner etterfølgelse i kirkens målformulering, fordi ungdom tiltrekkes av utfordring, vekst og kall til etterfølgelse”.

Utfordringen fra de unge, til oss alle, er denne: ”En bekjennende kirke har Jesus som forbilde og må la seg utfordre av den grenseløse kjærligheten Han viste og den måten Han møtte mennesker på”.

Dette tar vi med oss inn i de kommende dager.

Jeg begynte med Arthur Arntzens hyllest til en nord-norsk biskop og jeg avslutter med hans hyllest til 3.klassingen Johannes fra Arnøy i Nord-Troms.

”Ka tegne du”, ville læreren vite en dag., ”Æ tægne Gud”, svarte Johannes.

”Ja, men Gud e de jo ingen som ha sett”. ”Nei, Æ e ikkje ferdig med tægninga”, svarte Johannes.

Det er ikke jeg heller, kjære forsamling. Og vi blir heller ikke i løpet av disse dagene ferdig med tegningen av Gud og av verden. Vi overgir derfor Kirkemøtet i ydmyk forventning til Gud og hverandre, og jeg lar han vesle Johannes ta den hellige Augustin i handa når han sier: ”Vi skal overlate fortiden til Guds nåde, nåtiden til Guds barmhjertighet og fremtiden til Guds ledelse.”

Godt og reall møte!